

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

GLOBALIZATION AND PROBLEMS OF INFORMATION INFLUENCE IN THE FIELD OF STRATEGIC GOVERNANCE

Копитова І.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
Поліський національний університет

Федоренко В.О.

кандидат філософських наук, професор МКА,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарної
та фундаментальної підготовки,
Житомирський інститут
Міжрегіональної академії управління персоналом

Kopytova Iryna

Polissya National University

Fedorenko Valeriy

Zhytomyr Institute of Interregional Academy of Personnel Management

У статті запропоновано аналіз проблем інформаційного впливу та його оптимізації у сфері стратегічного управління в контексті філософії глобалізму. Філософсько-економічне розуміння сутності, змісту, механізму, особливостей процесу глобалізації, який означає входження всього людства в єдину систему соціально-культурних, економічних, політичних, духовних та інших зв'язків і відносин, дає можливість розглядати його як одну з детермінант ефективності інформаційного впливу в управлінській діяльності. Особливої актуальності набуває розгляд цієї проблеми в умовах європеїзації сучасної України та співпраці з НАТО. Значну увагу автори приділяють аналізу механізму використання інформаційних засобів під час здійснення управлінської діяльності, розглядають форми та методи інформаційного впливу, а також особливості їх застосування відповідно до вимог суспільних норм з урахуванням національних особливостей та позитивних і негативних наслідків глобалізації.

Ключові слова: глобалізм, глобалістична свідомість, європеїзація, інформаційний вплив, світогляд, морально-правові норми, інформаційні технології.

В статье предложен анализ проблем информационного воздействия и его оптимизации в области стратегического управления в контексте философии глобализма. Философско-экономическое понимание сущности, содержания, механизма, особенностей процесса глобализации, который означает вхождение человечества в единую систему социально-культурных, экономических, политических, духовных и других связей и отношений, дает возможность рассматривать его как одну из детерминант эффективности информационного влияния в управленческой деятельности. Особую актуальность приобретает рассмотрение этой проблемы в условиях европеизации современной Украины и сотрудничества с НАТО. Значительное внимание авторы уделяют анализу механизма использования информационных средств при осуществлении управленческой деятельности, рассматривают формы и методы информационного воздействия, а также особенности их применения в соответствии с требованиями общественных норм с учетом национальных особенностей и положительных и отрицательных последствий глобализации.

Ключевые слова: глобализм, глобалистическое сознание, европеизация, информационное воздействие, мировоззрение, морально-правовые нормы, информационные технологии.

The article offers an analysis of the problems of information impact and its optimization in the field of strategic management in the context of the philosophy of globalism. Philosophical and economic understanding of the essence, content, mechanism, features of the globalization process, which means the entry of all mankind into a single system of socio-cultural, economic, political, spiritual and other connections and relations, makes it possible to con-

sider it as one of the determinants of the effectiveness of information impact in management activities. Consideration of this problem in the context of Europeanization of modern Ukraine and cooperation with NATO becomes especially relevant. The authors pay much attention to the analysis of the mechanism of using information tools in the implementation of management activities; consider the forms and methods of information influence and features of their application in accordance with requirements of social norms, taking into account national characteristics and positive and negative consequences of globalization. The authors emphasize that globalization is a natural process, because in one country public life cannot develop self-sufficient. It opens the way to the synthesis of national cultures, economies, which, according to experts, will lead to the formation of a single universal culture and world economy, which will significantly effect on the social life of each country. An important objective factor in this process is the entry of public life of each country into the world information space. Modern technologies, especially the Internet, significantly expand the possibilities of social exchange; allow to institutionalizing the multidimensionality of social choice. Along with the interaction in modern conditions, another, opposite tendency is manifesting itself more and more actively is the tendency of levelling the national peculiarities of public life. This indicates the need to determine the admissibility of information methods in the management process, taking into account both positive and negative consequences of globalization. There is also an urgent need for further study of the impact of modern information technology on the formation of both public and individual consciousness of participants in management relations.

Key words: globalism, globalist consciousness, Europeanization, information influence, world view, moral and legal norms, information technologies.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів підвищення ефективності стратегічного управління всіма сферами суспільного життя в умовах євроатлантичної інтеграції сучасної України є оптимізація інформаційного впливу на процес управлінської діяльності в контексті філософії глобалізму. Інформаційні інновації разом із технічними та власне управлінськими не тільки значно розширюють можливості стратегічного управління у сфері економіки, розвитку інформаційного обміну, але й істотно підвищують цінність інформації як стратегічного ресурсу. Водночас глобальні інформаційні процеси потребують морально-правового регулювання з боку суб'єктів управління всіх рівнів задля збереження національних особливостей та інформаційної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема перебуває в центрі уваги багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема З. Бжезинського, С. Кара-Мурза, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, В. Бабкіна, Р. Коліниченка, І. Рафальського, М. Стадніка, М. Требіна. В їхніх працях розглядаються актуальні проблеми глобалізації, глобалістичної свідомості людства, європеїзації відповідно до вимог європейських стандартів і норм. Особливе місце посідає розгляд проблем інформаційного впливу у сфері управлінської діяльності. Однак у межах цих досліджень існує чимало невивчених і суперечливих питань, пов'язаних з інформаційним впливом у сфері управлінської діяльності, вирішення яких суттєво позначається на ефективності процесу управління загалом.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. До невивчених і суперечливих питань, пов'язаних з інформаційним впливом у сфері управлінської діяльності, можна віднести:

1) необхідність визначення припустимості інформаційних методів у процесі управління

з урахуванням як позитивних, так і негативних наслідків глобалізації;

2) вплив сучасних інформаційних технологій на формування як суспільної, так і індивідуальної свідомості учасників управлінських відносин;

3) проблеми формування морально-правового світогляду та розроблення системи заходів, спрямованих на попередження порушень інформаційних прав людини в процесі управлінської діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз проблем інформаційного впливу у сфері стратегічного управління з урахуванням особливостей та характеру процесів глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми інформаційного впливу у сфері стратегічного управління неможливо розглядати поза процесом глобалізації сучасного світу, який є об'єктивним фактором, від якого функціонально залежить його ефективність. Характерною особливістю сучасної епохи, яка активно досліджується різними науками, є феномен глобалізації, що означає входження всього людства в єдину систему соціально-культурних, економічних, політичних та інших зв'язків, взаємодій та відносин. Відбувається інтернаціоналізація всієї суспільної діяльності на нашій планеті.

Цей процес являє собою єдність об'єктивних та суб'єктивних факторів соціальної динаміки, що охоплює всі сфери суспільного життя. Суспільне життя окремих країн і регіонів в процесі свого розвитку характеризується множиною різних контактів, які доповнюють один одного. Це природний процес, оскільки в одній країні суспільне життя не може розвиватися відокремленим і самодостатнім чином. Він відкриває шлях до синтезу національних культур, економік, що, на думку фахівців, приведе до утворення єдиної загальнолюдської культури та світової економіки, які будуть суттєво впливати на суспільне

життя кожної країни. Важливим об'єктивним фактором цього процесу є входження суспільного життя кожної країни у світовий інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології, перш за все Інтернет, значно розширюють можливості соціального обміну, дають змогу «інституціалізувати» багатомірність соціального вибору.

Разом із глобальною інформаційною взаємодією в сучасних умовах все активніше проявляє себе інша, протилежна тенденція, а саме тенденція нівелювання, поглинання національних особливостей суспільного життя. В процесі глобалізації відбуваються поширення й пропаганда західних цінностей, зокрема раціональності, індивідуалізму, ефективності, корисності особистої вигоди. В умовах однополярного світу все більше простежується тенденція американізації, вестернізації багатьох культур та економік, які набувають домінуючих американських рис. Американська модель суспільного життя, її цінності позиціонуються як майбутнє всього людства. Деякі зміни в цю тенденцію за останні 10 років вносить процес формування багатопольярного світу. Сучасні глобальні трансформації суттєво впливають на процес європеїзації та співпраці з НАТО сучасної України. Філософсько-економічне розуміння сутності, змісту цього процесу розкриває залежність його ефективності від двох основних чинників, а саме стану об'єктивних та суб'єктивних умов, їх врахування в управлінській діяльності; оптимальності функціонування основних структурних елементів процесу та їх оптимізації.

Одними з ключових об'єктивних чинників детермінації ефективності процесу євроінтеграції є, по-перше, стан глобалістичної свідомості європейського та українського суспільства у їх взаємозв'язку, по-друге, європеїзація відповідно до вимог європейських норм і стандартів НАТО. Тільки успішне виконання країнами-кандидатами всіх умов дає право на членство в ЄС [1, с. 15]. Така практика дістала в науковій літературі назву європеїзації. Найбільш лаконічне й водночас всеохоплююче визначення цього феномена надають Ф. Шімельфеннінг та У. Зедельмаєр [2, с. 12]. Однак цей процес разом з позитивними результатами має негативні (уніфікацію суспільного життя). Уніфікація, нівелювання суспільного життя багатьох країн викликає у світі протидію. Форми протидії різні. Це антиглобалізм, антиамериканізм, націоналізм, патріотизм тощо.

Однією з важливих інституціональних форм збереження особливостей суспільного життя є утворення міцних регіональних об'єднань держав, які населені спорідненими народами в цивілізованому та соціокультурному відношенні, а саме народами, які належать, як правило, до тієї чи іншої локальної цивілізації. Прикладами регіональної інтеграції виступають країни Західної Європи, низка держав Південно-Східної Азії, а також Латинської Аме-

рики. Сьогодні активно обговорюється Євроазійський проєкт такої інтеграції.

Важливою проблемою сьогодення в умовах глобалізації є оптимізація взаємовідносин між технологічною та духовною складовими частинами суспільного життя. В процесі створення глобалізованого інформаційного суспільства збільшується роль технологічної культури, яка, будучи за своєю природою утилітарною та раціональною, все більше зменшує роль духовної складової частини. Відбувається розмивання духовних цінностей. Технократичні тенденції поширюються в усіх сферах людської діяльності, зокрема управлінській. Велика кількість різної інформації та зручність її електронних носіїв приводять до змін, які суттєво впливають на стан економіки, управління, системи освіти, образотворчого мистецтва, архітектури, театру та музики, функціонування бібліотек і музеїв, роль книги в сучасній культурі. Сучасна молода людина менше читає технічну, економічну та художню літературу, практично не відвідує театр, музеї. Її час займають комп'ютер, глобальний інформаційний віртуальний простір, інші електронні засоби.

Суспільство, піклуючись про підвищення рівня технічної культури, розвиток високих технологій, має не менше уваги приділяти духовній культурі, утвердженню високих загальнолюдських моральних цінностей. У 1974 році академік А. Сахаров у статті «Світ через півстоліття», написаної на прохання американського журналу «Сатердей Ревью», підкреслював, що «науково-технічний прогрес не принесе щастя, якщо не буде доповнюватися надмірно глибокими змінами в соціальному, моральному і культурному житті людства. Внутрішнє духовне життя людей, внутрішні імпульси їх активності трудніше за все прогнозувати, проте саме від цього залежать, зрештою, і загибель, і порятунок цивілізації» [3, с. 27–28]. Однак реалії сьогодення вказують на недостатність умов, що забезпечують можливості для самореалізації основної маси людей, оскільки людина так і не стала метою суспільства, а лише є засобом для відносно вузької групи громадян. В таких умовах ані цивілізація, ані її культура не можуть розвиватися успішно.

Це суперечить вищому закону розвитку людини й людства, сформульованому великим німецьким філософом І. Кантом (1724–1804 роки), який наголошує на тому, що «людина є метою як для самої себе, так і для інших» [4, с. 330]. Таким чином, за І. Кантом, розвиток суспільства як закон має співвідноситись з усіма суб'єктивними цілями людей. Не ставши метою суспільства, людина залишилася поза межами ціннісного поля сучасної економіки та культури. Українське суспільство, його культура під впливом процесу глобалізації втрачають кращі риси народного характеру, зокрема сумлінність, добропорядність, чесність, взаємодопомогу, скромність. Комерціалізація і, як наслі-

док, бездуховність стають домінуючими в усіх сферах суспільного життя. Такий стан речей суттєво впливає на процес інформаційного впливу у сфері саме стратегічного управління.

Відносини у сфері стратегічного управління суспільним життям вимагають встановлення комунікації, порозуміння та взаємодії між їх учасниками. На розвиток сучасної моделі стратегічного управління активно впливає науково-технічний прогрес, який загострює питання відповідності моральним і правовим нормам використання інформаційних методів та технологій. Особливого значення це набуває в умовах становлення й розвитку соціально-правової держави, де методи та способи управління повинні відповідати вимогам соціальних норм, які регулюють правила поведінки та взаємовідносини між людьми в суспільстві.

Коло питань про роль інформаційних методів для забезпечення управлінських відносин досліджуються представниками різних галузей науки, зокрема менеджменту, правознавства, філософії, психології, соціології. Питання стратегічного менеджменту стосуються усіх сфер суспільства (економічної, соціальної, політичної, духовної, військової), які перебувають у тісній діалектичній єдності. За умов глобалізації та розвитку інформаційного суспільства у сучасному світі виникають значні можливості вдосконалення процесу управління. Водночас під впливом процесу глобалізації виникає та посилюється низка проблемних питань, пов'язаних з умовами, формами, методами, принципами використання інформаційних засобів під час здійснення управлінської діяльності. Інформація як предмет управлінської діяльності, а комунікація як її основна технологія складають основу будь-якого процесу управління, тому доречність та дієвість форм і методів управлінського інформаційного впливу обумовлюють кінцевий результат управління.

Розвиток новітніх інформаційних форм та методів у сфері управління ставить питання про умови та порядок їх використання згідно з вимогами соціальних (перш за все, морально-правових) норм з дотриманням прав інших осіб. Їх застосування вимагає від суб'єкта управління наявності відповідних професійних, морально-правових, психологічних якостей, знань, вмінь, досвіду, можливостей витрат часу й сил тощо. До неприпустимих методів і форм управлінської діяльності слід, на нашу думку, віднести необґрунтований, протиправний примус, погрозу, навіювання, повідомлення неправдивої інформації, поширення пліток тощо. Особливої актуальності це набуває в умовах сучасної України, яка веде гібридну війну на Сході. Використання таких методів і форм впливу за допомогою нових інформаційних технологій може посилювати загрозу для інформаційної безпеки держави загалом та людини зокрема, оскільки цей вплив є непомітним для неї, але він приховано

діє на її підсвідомість і є небезпечним навіть для її психологічного стану.

Так, навіювання передбачає подання іншій особі загальної інформації без урахування національних особливостей, що сприймається нею без критичної оцінки, отже, здійснює неусвідомлений вплив на її наміри та бажання. Серед форм прихованого впливу значну загрозу являє маніпуляція свідомістю, яка спрямовується на психічні структури об'єкта управління задля зміни його думок і цілей у певному стратегічному напрямі. Об'єкт управління за таких умов фактичного «програмування» під час виконання розпорядження, наказу вважає, що діє відповідно до власного бажання, а отриманий результат відповідає його особистим інтересам. Серед ознак маніпуляції свідомістю особливо визначають прихованість впливу, відсутність прямого примусу та навіювання людині бажань, що об'єктивно суперечать її потребам та інтересам. Формою прихованого впливу на підсвідомість людини є також нейролінгвістичне програмування, яке також може активно застосовуватися в управлінській діяльності [5]. Особливе місце в системі небезпечних методів посідають інформаційні засоби (музика, висловлювання, комбінації зображень та кольорів, ароматичні речовини тощо); фіксація (імплантація) на тілі людини спеціальних пристроїв (чипів) з особою інформацією для здійснення ідентифікації особи, контролю за офісами чи дистанційної передачі повідомлень; використання технічних засобів прихованого збирання інформації без дотримання передбачених законом вимог, умов і порядку тощо.

Розвиток інформаційного суспільства посилює необхідність дослідження припустимості використання методів управління щодо відповідності суспільним нормам, які в умовах глобалізації досить часто змінюються. Сфера управління під впливом процесу глобалізації, прискорення науково-технічного розвитку детермінована характером впливу інформаційних технологій, засобів масової інформації, які відіграють ключову роль не лише в поширенні інформаційних повідомлень, але й у формуванні відповідної суспільної думки.

Використання комп'ютерних мереж і мобільного зв'язку створює можливості інформаційного впливу на великі соціальні прошарки людей. У стратегічному управлінні потрібно враховувати потяг мешканців сучасного світу до надмірних розваг із застосуванням інформаційних технологій (комп'ютерні ігри, соціальні мережі тощо). В цих умовах особливого значення набуває проблема інформаційної безпеки учасників управлінських відносин. Це формує сукупність сучасних викликів, таких як загроза збирання й поширення конфіденційної інформації без згоди її власника; небезпека використання деяких видів інформації всупереч правам інших осіб; технічна можливість здійснення інформаційного

контролю над людиною; збільшення засобів маніпулювання як суспільною свідомістю, так і свідомістю конкретної людини.

У процесі управління припустимість застосування методів інформаційного впливу зумовлена впливом низки чинників, серед яких особливе місце посідають моральний (виконання суспільних норм завдяки наявності відповідних внутрішніх переконань) та правовий (необхідність дотримання вимог законодавства). Морально-правові норми слід розглядати в діалектичній єдності з іншими соціальними нормами, що регулюють різні види суспільних відносин (правові, економічні, моральні, релігійні, етичні, естетичні, корпоративні тощо). Забезпеченню дотримання моральних та етичних норм у сфері управління суттєво сприяє впровадження правил поведінки, що можуть стосуватися галузі, професії чи окремої організації з урахуванням їх специфіки. Необхідність дотримання особливих правил поведінки передбачається для деяких категорій посадових осіб.

На вдосконалення правил поведінки в управлінській діяльності за умов розвитку процесів глобалізації у сучасному світі посилюється вплив міжнародного та іноземного досвіду, що приводить до уніфікації правил етики ділового спілкування. З одного боку, це позитивне явище, проте, з іншого боку, воно не завжди сприяє збереженню особливостей поведінки в діловому спілкуванні, що базуються на народних традиціях і звичаях, тому за умов поширення міжнародних ділових контактів і глобалізації посилюється необхідність врахування етичних та звичаєвих правил представників різних культурних спільнот. Саме соціальні норми визначають межі припустимої поведінки учасників управлінських відносин. Склад системи ціннос-

тей і структура їх світогляду, що переважають у сучасному суспільстві, відображається у ставленні до морально-правових питань організаційної структури управління.

Виховання й освіта є необхідними та важливими умовами формування особистісних духовних і професійних якостей учасників відносин у сфері управління. Крім знань, навичок і вмінь з основних професійних дисциплін, необхідних для суб'єкта управління, є потреба формування цілісної світоглядної системи, що базується на необхідності дотримання суспільних норм і передбачає повагу до прав інших осіб. Безпека для фізичного й психологічного здоров'я людини, відповідність вимогам правових і морально-етичних норм потребують ретельної перевірки нових інформаційних методів та технологій у сфері управління.

Висновки. Аналіз проблем інформаційного впливу в умовах глобалізації в управлінській діяльності дає змогу зробити низку таких висновків:

1) існує необхідність визначення припустимості інформаційних методів у процесі управління з урахуванням як позитивних, так і негативних наслідків глобалізації;

2) існує необхідність подальшого дослідження впливу сучасних інформаційних технологій на формування як суспільної, так і індивідуальної свідомості учасників управлінських відносин;

3) в сучасних умовах особливої актуальності набувають проблеми формування морально-правового світогляду та розроблення системи заходів, спрямованих на попередження порушень інформаційних прав людини в процесі управлінської діяльності;

4) діяльність у сфері управління має відповідати вимогам суспільних норм з урахуванням національних особливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Копитова І., Федоренко В. Вплив глобалістичної свідомості на процес Європеїзації сучасної України. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 14–17.
2. Шіммельфеннінг Ф., Зедельмаєр У. Європеїзація Центральної та Східної Європи. Київ : Юніверс, 2010. 288 с.
3. Сахаров А. Мир через полвека. *Вопросы философии*. 1989. № 1. С. 27–34.
4. Кант І. Сочинения : в 6 т. Москва : Мысль, 1965. Т. 4. Ч. 2. 478 с.
5. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием. Киев : Орианы, 2000. 448 с.

REFERENCES:

1. Kopytova I., Fedorenko V. (2019) Vplyv globalistychnoji svidomosti na proces Jevropejizaciji suchasnoji Ukrajinu [The influence of globalist consciousness on the process of Europeanization of modern Ukraine]. *Intelligence XXI*, no. 2, pp. 14–17.
2. Shimmelfenningh F., Zedeljmajer U. (2010) *Jevropejizacija Centraljnoji ta Skhidnoji Jevropy* [Europeanization of Central and Eastern Europe]. Kyiv: Junivers. (in Ukrainian)
3. Sakharov A. (1989) Mir cherez polveka [The world in half a century]. *Philosophy questions*, no. 1, pp. 27–34.
4. Kant I. (1965) *Sochineniya v shesti tomakh*. Tom 4, chast' 2 [Works in six volumes. Volume 4, part 2]. Moscow: Think. (in Russian)
5. Kara-Murza S. (2000) *Manipulyatsiya soznaniem* [Consciousness manipulation]. Kyiv: Orijany. (in Ukrainian)